

Zgodovinske stvari.

Tisočletnica

smrti papeža Janeza VIII.

15. decembra 1882.

Spisal Ivan Lavrenčič.

Ravno 15. decembra bode vtonilo tisoč let v morji preteklosti, kar je izdihnil plemenito svojo dušo preslavni papež Janez VIII. Pri tej priliki vzbujajo se nam skoro nehoté prijetni spomini, kaj je bil ta velikán apostolu Slovanov Metodiju in kaj jeziku našemu i sploh Slovanstvu.

I to vedeli bomo pravo ceniti, ako se preselimo v duhu v ono dobo.

Znano je namreč, da so pred prihodom bratov solunskih v pokrajinah slovanskih podučevali vzvišeni navek svečeniki nemški i deloma na jugu tudi italijanski; i znano je tudi, da so zgrešili naposled prvi pravi pot, ter se pečali bolj s poslom politikov, nego s poslom misijonarjev — z jedno besedo: bili so prvi faktor, ki je pospeševal frankovsko oblast v Slovenih. To je bolelo naše očete i kneze njihove Rastislava na Moravskem, Svatopluka v Nitri in Kocelja na Blatnem. Zato jim ne zaupajo več, jih zapusté in z veseljem sprejmó in se oklenejo bratov solunskih, ki sta došla k njim leta 863. Ona dva pridobita si kmalu neizvenljivih lavorik bodi-si na polji duševnem, bodi-si na polji svetovnem — po njih širilo in ukoreninilo se je krščanstvo, a oživelo tudi slovstvo slovansko i narodna zavest.

I ravno to je vzbudilo in redilo je nevoljo nemških svečnikov, njihovih biskupov in vladarjev do Slovanov, njihovih knezov, a še bolj do preblagih solunskih bratov. Kjerkoli so zamogli, metali so pušice kaljene v strupu laži v njune poštene, domoljubne prsi. Dolže jú, da kratita njihove pravice, da zapeljujeta ljudstvo i da opravljata službo božjo v jeziku barbarskem. A vrli knezi naši sè sv. bratoma postavijo se jim v bran, ter skušajo doseči pri rimski stolici popolno neodvisnost cerkve od nemških biskupov, dobro vedè, če se jim to posreči, bodo tem lažje otrsli tudi v političnem obziru jarem nemške sužnosti. Česar so želeli, so tudi deloma dosegli. Rimska stolica, nepristranska mati vseh narodov, usliši njihove prošnje, ter je prava zaščitnica svetim blagovestnikom i Slovanom. To smo dokazali uže v lanskim „Novicah“ (XXXIX. 102, 110, 118. 126, 133). Posveti jú v škofe, ter imenuje Metodija po smrti filozofa Cirila († 869) nadbiskupom metropolije moravsko-panonske, i posebej preslavni Janez VIII. poslanikom svojim za pokrajine slovanske; imenuje ga namreč v svojih listih „episcopus noster Methodius“ — naš škof Metodij in „missus noster, de quo nobis major cura debatur“ — naš poslanec, za katerega moramo še posebno skrbeti.

To redilo je še bolj kačo zavisti v srci nemških biskupov i tudi vladarjev — posebno v srci kralja Ljudevita. Sklenejo ga — Metodija s prestola vreči. V to svrho dolže ga zopet pri stolici rimski, da sega v njihove pravice, da opravlja službo božjo v jeziku barbarskem i da se ne drži obredov rimske cerkve. A ker Rim zavrne njihove pritožbe in brani Metodija, spozbijo se tako daleč, da se vsedejo sami na sodni stol i sodijo svetega apostola kot kacega hudodelnika. Kako surovo so tú ž njim ravnali, pripoveduje nam „panonska legenda“. Njej smemo verjeti, to dokazal je svetu Edwald v „neues Archiv“ itd. in J. Martinov v roko-

pisi, ki se hrani v britiškem muzeji „Revue“ l. 1880., in posebej v knjižici, natisnjeni v Parizi („Novice“ XXXIX. 118). In kako so samovlastno obravnavo sklenili? Popadli so ga, zvezali in tirali daleč tje na Bavarsko, menè, da bode poginil tamkej tuge, lakote in žeje.

Ali glejte! tú oglasi se Rim, tú oglasi se preslavni Janez VIII. Takoj, ko izvé o nečloveškem, surovem početju nemških biskupov, pokliče jih k sodbi; ko pa ne pridejo, pošlje l. 874. svojega poslanca škofa Pavla Jakinskega s posebnimi pooblastili na Nemško in v Panonijo; izroči mu pisma, in sicer na škofa frižinskega Hannona, na nadbiskupa solnograškega Hermanrika in pasovskega Adalvina, kakor tudi na kralja Ljudevita, Karlmana, Svatopluka in Metodija. In kaj veli Janez VIII. v teh listih? Škofom, da imajo takoj izpustiti Metodija, ter da so toliko časa suspendirani od vseh duhovenskih opravil, kolikor časa so zadrževali apostola slovanskega v službi njegovi — to je za cela tri leta. Posebno pa še graja Hermanrika in Hannona; prvega zarad grdega ravnanja z apostolom pred samovlastnim zborom, imel ga je namreč v varstvu, ter pustil ga v najhujši zimi pod milim nebom, izročivši ga snegu in mrazu; da! pretepal bi ga bil s konjskim bičem, da ga niso drugi pregovorili; drugega pa zarad nekanoničnega obnašanja v zboru. Naposled kliče jih še v Rim na odgovor. Ljudevitu pa in Karlmanu naznani, da je metropolija moravsko-panonska podvržena neposrednje naravnosti rimski stolici, in da le oni metropolit, ki ga Rim pošlje, sme tamkej zapovedovati — tedaj Metodij. Slednjega pa v svojem listu tolaži in priporoča ga gorko Svatopluku.

(Dalje prihodnjič.)

Obravnave deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

Iz sedme seje donesemo tukaj še zanimivi in temeljiti govor gosp. poslanca Kluna, katerega smo uže obljubili. Tako je govoril gosp. Klun o naših šolskih zadevah:

„Slavna gospoda! Za obravnavo proračuna normalno-šolskega zaklada imamo pred seboj dve prikladi: na eni so predlogi deželnega odbora, na eni pa predlogi finančnega odseka, ki se deloma na une opirajo in sklicujejo. Na obeh je kot poročevalec podpisan gosp. poslanec Schrey, in dasiravno se po številkah res prav malo ločita med seboj, je vendar le glavni namen obeh tako različen, da bi človek skoraj ne verjel, da izvirata oba iz enega in istega peresa.

Namen deželnega odbora je bil, nam v svojem predlogu podati pravo podobo našega normalno-šolskega zaklada v prihodnjem letu, kolikor jo je mogel natančno narisati po dosedanjih skušnjah, po prej storjenih sklepih, po dejanskih razmerah itd.

Pa ta podoba našemu finančnemu odseku ni kaj dopadla, in ker je slutil, da bode nam drugim, posebno pa še naši deželi še manj dopadla, ako nam jo v prvotni obliki postavi pred oči, jo je skušal kolikor mogoče olepšati in ji tako obliko dati, da bi se vsaj na prvi pogled ne spodtikali nad njo.

Da to laglje sprevidimo, oglejmo si dotična predloga nekoliko natančneje.

Deželni odbor je sestavil proračun normalno-šolskega zaklada prav po istem formularu in tistih glavnih oddelkih, kakor je bilo to dozda v navadi. V tej obliki se zares tudi najlaglje primerja s prejšnjimi leti,

da se prepričamo, koliko in v čem se je mimo prejšnjih let premenil davkoplačevalec na korist ali na škodo.

Précej na prvi pogled pa vidimo, da ta prememba je v zadnjih petih letih jako velika, toda ne v polajšanje ampak v čedalje večje pomnoženje šolskih stroškov:

Bilo je

leta	potrebščine:	zaklada:	primanjkljeja:
1878	180.003 gold.	14.622 gold.	165.381 gold.
1879	189.781 „	14.329 „	175.452 „
1880	195.829 „	16.551 „	179.275 „
1881	199.311 „	15.551 „	183.759 „
1882	196.624 „	17.823 „	178.800 „
1883	206.875 „	18.793 „	188.081 „

V petih letih, odkar ste Vi zadobili večino v tem zboru, je toraj potrebščina poskočila za 26.000 gold., primanjklje pa za 23.000 gold., od lanskega leta pa po predlogu deželne odbora za 10.000 gld., dasiravno se je med tem časom rodil antekrist našega šolstva, nemški „Schulverein“, ki je velikansko odprl svoje roke in začel denarje sejati po naši deželi!

Pa potrebščina in primanjklje sta prav za prav še kakih 6000 gold. večja, kakor ju je nastavljal naš deželni odbor in sta v petih letih poskočila okroglo za 30.000 gold. Kakor finančni odsek v svojem poročilu pravi, se bode več izpraznjenih učiteljskih služeb zdaj oddalo, toraj interkalar ne bode znašal 10.000 gold., ampak po trditvi finančnega odseka le 7000 gold., in če k temu privzamemo še druge med tem časom dovršene premembe, bodo znašale:

I. djanstvene plače učiteljev .	193.823 gld. — kr.
II. remuneracije in pripomoči .	8.920 „ — „
III. pokojnina za učitelje . .	315 „ — „
IV. pokojnina za učiteljske vdove .	677 „ 50 „
V. miloščine	367 „ 50 „
VI. doneski za rokodelski pri- pravljavni šoli	320 „ — „
VII. nove stavbe	6.700 „ — „
VIII. različni stroški	600 „ — „

Potrebščine bo tedaj skupaj . 211.723 gld. — kr.
ne pa 206.875 gold., kakor sodi deželni odbor.

Zaklade bo po proračunu deželne odbora, o katerem smemo pač soditi, da se je oziral na dosedanje skušnje in sprejel zanesljive dohodke:

I. aktivnih obresti . . .	3.843 gold.
II. raznih doneskov . . .	14.733 „
III. raznih dohodkov . . .	217 „

tedaj skupaj .	18.793 gold.
Ako toraj od potrebščine .	211.723 „
odbijemo zakladi .	18.793 „

imamo pravega primanjkljeja . 192.930 gold.,
tedaj 8000 gold. več, kakor ga je nastavljal finančni odsek, in 14.000 gold. več, kakor je bil nastavljen v proračunu letošnjega leta.

Vprašam Vas, gospoda, kam bomo prišli, ako bo naš normalno-šolski zaklad tako hitro rastel, in kje bomo jemali denarje, da bomo plačevali ogromne stroške za šolstvo? Letos bo 17odstotna doklada na vse direktne davke v znesku 173.128 gold. s čistimi presežki prejšnjih let v znesku 28.123 gld., tedaj skupaj 201.251 gold. še zadostovala za šolske potrebe, ali če pojde tako naprej, bode skorej treba šolske doklade povikšati, kar bo silno hudo prijelo naše ljudstvo, ki ima za deželni zaklad, za zemljišno-odvezni zaklad, za cestne odbore, za občinske potrebe itd. itd. uže zdaj silno visoke doklade plačevati, h katerim odslej vsled Vaše postave pride še odkup duhovske bire in ki mora razun tega še z ogromnimi, večidel pretiranimi stroški delati nova

šolska poslopja in jih zdrževati. Ljudstvo bode pač imelo lepe šole, pa poleg njih raztrgane bajte, v katerih bo glada in siromaštva konec jemalo!

(Konec prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Chicage v Ameriki 10. novembra t. l. posnamemo iz prijateljskega došlega nam pisma sledeče res ameri-kanske novice: „Včeraj imeli smo v naših združenih državah volitve. Zmagali so s $\frac{3}{4}$ demokrati, republikanci zgubili so veliko sedežev. Tako zvani „temperenci“, ki so proti prodaji piva in tu narodne pijače žganja „viski“ (Whisky) propadli so splošno, in tako je prav. Ta sodrga živi kakor puščavnik ter ako bi bili ti suhoborci zmagali, odklenkalo bi sedaj tako lepi obrtniji in kupčiji Amerike.

Pri volitvah tu so navadne goljufije in smešne stave: Dva jako bogata meščana mesta Chicage stavila sta, eden, da zmagajo republikanci, drugi, da demokrati. — Kateri stavo zgubi, mora družega po najživejih ulicah mesta v malem vozu vprežen peljati in pred vozom svirati močna godba.

Zmagal je demokrat in republikanec vestno izpolni stavo. Kmalu se čuje ogromna godba, za njo debel gospod v voz vprežen, v voziču (šajtrgi) fino oblečen gospod vajete v roki in debelo palico. Ljudstva vse polno, nevstrajen smeh, a debeluh v potu svojega obraza vleče kakor vprežen voliček svojega zmagovalca.

Zopet drugi je pred mestno hišo drva žagal, ki še v svojem življenji ni storil dela v vrednosti 5 ct.

Meni ide prav dobro; dragi moj rod se izvrstno drži, tako je prav, tako mora biti. Živili!“

Na Dunaji 27. nov. (*Vabilo na slavnost*), ki jo priredi akademično društvo „Slovenija“ na Dunaji dr. Fr. Preširnu na spomin v sredo 6. dan decembra t. l. Program: A. 1) Pozdrav društvenega predsednika g. R. Pukla. 2) Nedved „Vojaci na poti“ (besede S. Gregorčiča), zbor. 3) Slavnostni govor; govori g. D. Majaron. 4) Nedved: „Luna sije“ (besede dr. Fr. Preširna), zbor, tenor-solo poje g. M. Hudnik. 5) Fr. Chosein: „Polonaise“, igra na glasoviru gospodična Bogomila Š-o-a. 6) J. pl. Zajec: „Srdcu“ (besede Lj. Varijačica), zbor. 7) B. Smetana: Arija iz opere „Prodana nevesta“, tenor g. M. Hudnik, spremlja gospodična Bogomila Š-o-a. 8) Umlauf: Serenade (s spremljevanjem glasovirja od gosp. J. a h o d e - H i r t e n s k e g a), igra na citre gosp. * * *. 9) A. Foerster: „V tihi noči“ (besede S. Jenka), čveterospev, pojó gospodje M. Hudnik, Fr. Dolenec, M. Brajša, D. Majaron. 10) J. Kocijančič: „Venec narodnih pesni“, zbor. — B. Zabava. — Pevovodja gosp. Jan Jiřik. — V zboru pojó iz posebne prijaznosti tudi nekateri gospodje članovi hrvatskega akad. društva „Zvonimira“. — Začetek ob 8. uri zvečer. — Lokal: Hotel „Stadt Wien“ (VII. Lange Gasse 15). — K ti slavnosti vabi najuljudniše odbor.

Novomesto 22. nov. (*Občni zbor kmetijske podružnice*.) Občnega zbora kmetijske podružnice vdeležilo se je lepo število častitih udov in neudov. Gospod predsednik dr. A. Poznik pozdravil je došle gosp. ude in goste, ter se spominjal v svojem govoru pokojnih gg. dr. Janeza Bleiweisa viteza Trsteniškega, prošta Simona Wilfana, Engelthalerja in F. Seidl-a, bivših udov, oziroma odbornikov kmetijske podružnice, katerim hoče zbor ohraniti hvaležen in časten spomin. V znamenje svojega sočutja vstanejo vsi gg. družbeniki. Gosp. A. Derganec, tajnik podružnice, poroča potem o vspešnem